

Mijn leven, jouw keuze?

Zelfregie in de jeugdzorg

Afstudeerscriptie TP

Geschreven door: Rosa Floris

Studentnummer: 497536

Datum: 22-02-2016, te Nijmegen, 2^e kans

Opleiding: Toegepaste Psychologie

Coach: Stephanie van Bragt

'Juist wel overleggen, ook al denk je dat de jongere het misschien niet snapt of niet aan kan'

Hoe professionals volgens jongvolwassenen moeten handelen om zelfregie bij jongvolwassenen te versterken.

Organisatie

Kenniscentrum HAN SOCIAAL
Kapittelweg 33
6525 EN Nijmegen
Kenniscentrum.hansociaal@han.nl

Opdrachtgever

Lineke van Hal
Onderzoeker
(06) 46 80 92 96
Lineke.vanHal@han.nl

Aanspreekpunt Pedagogiek

Wybren Grooteboer
Docent
(06) 55 29 11 01
Wybren.Grooteboer@han.nl

Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van 5 maanden hard werken, waarbij ik me heb verdiept in de transformatie van de jeugdzorg en met name in zelfregie. Het is een heel proces geweest met ups en downs, waarbij veel kopjes thee en chocolade zijn genuttigd. Tijdens dit proces heb ik ondersteuning gehad van de mensen om mij heen. Waarvan een aantal in het bijzonder, die ik hieronder graag wil bedanken.

Als eerste wil ik mijn opdrachtgeefster Lineke van Hal van HANSOCIAAL bedanken dat ik bij haar mocht afstuderen en voor al het meedenken en feedback geven.

Ook wil ik Wybren Grooteboer bedanken die als aanspreekpunt vanuit de studie Pedagogiek van de HAN als een tweede opdrachtgever heeft gefungeerd. Mijn dank gaat uit naar alle ideeën en feedback die ik heb mogen ontvangen.

Verder wil ik mijn docenten en medestudenten bedanken voor hun inzichten, actieve meedenken, feedback en emotionele ondersteuning. Met name mijn coach Stephanie van Bragt wil ik bedanken voor haar feedback en betrokken begeleiding.

In het bijzonder wil ik de respondenten bedanken, zonder wiens medewerking ik geen onderzoek had kunnen doen. Bijzonder vind ik het hoe zij zich aan mij hebben opengesteld en hun persoonlijke verhalen met mij hebben gedeeld.

Rosa Floris
9 januari 2016

Herkansing

De paginanummering in de **inhoudsopgave** heb ik aangepast aan de hand van de veranderingen die ik in mijn scriptie heb aangebracht. Op het **titelblad** heb ik vermeld dat het om een 2^e kans gaat. Verder heb ik in het gehele document een aantal **spelfouten** verbeterd en wat kromme zinnen recht gemaakt. **Afkortingen** heb ik nu voluit geschreven, dit is in het rood aangepast. Dit heb ik ook in mijn tabel bij hst. 3 Resultaten gedaan.

In de **inleiding** heb ik mijn mindmap en de tekst over de rechten van het kind weggehaald. Ik heb hier een stukje tekst met een nieuwe bron toegevoegd, dit staat in het rood aangegeven.

Bij **methode** heb ik 1 zin in het rood toegevoegd.

De **resultaten** heb ik ingekort door niet relevante informatie en citaten die niet van toegevoegde waarde waren te verwijderen. Bij de resultaten heb ik eerder ontbrekende accenten toegevoegd, met name bij het woord: Eén.

De **aanbevelingen** heb ik concreter gemaakt en een duidelijker link naar mijn beroepsproduct gelegd. Bij de **discussie** heb ik een toevoeging gedaan in het rood.

In de **Literatuurlijst** heb ik bronnen die niet in de tekst worden beschreven verwijderd en de (nieuwe) wetenschappelijke artikelen heb ik op de juiste manier APA vermeld. Ik heb 1 bron vervangen voor een bron van Deci & Ryan, dit heb ik rood gemaakt in de tekst en de literatuurlijst.

Ik heb geen nieuwe **feedback** kunnen vragen aan mijn opdrachtgever, want zij is met zwangerschapsverlof. Aan het aanspreekpunt heb ik geen nieuwe feedback kunnen vragen, omdat het te kort dag was.

Inhoudsopgave

Voorwoord	Blz. 2
Inhoudsopgave	Blz. 3, 4
Samenvatting	Blz. 5
1. Inleiding	Blz. 6 t/m 8
1.1 Transformatie jeugdzorg	Blz. 6
1.2 Zelfregie, autonomie en verbondenheid	Blz. 6, 7
1.3 Zelfregie jongvolwassenen	Blz. 7
1.4 Doel	Blz. 7
1.5 Onderzoeksvraag	Blz. 8
2. Methode van onderzoek	Blz. 9 t/m 10
2.1 Onderzoeksontwerp	Blz. 9
2.2 Doelgroep	Blz. 9
2.3 Meetmethoden en –instrumenten	Blz. 9
2.4 Ervaring tijdens afname interviews	Blz. 9
2.5 Data-analyse	Blz. 10
2.6 Validiteit en betrouwbaarheid	Blz. 10
3. Resultaten	Blz. 11 t/m 15
3.1 Onderzoekspopulatie	Blz. 11
3.2 Resultaten deelvragen	Blz. 11 t/m 15
Deelvraag 1	Blz. 11, 12
Deelvraag 2	Blz. 12, 13
Deelvraag 3	Blz. 13
Deelvraag 4	Blz. 14, 15
Deelvraag 5	Blz. 15
4. Conclusie	Blz. 16, 17
Deelvraag 1	Blz. 16
Deelvraag 2	Blz. 16
Deelvraag 3	Blz. 16
Deelvraag 4	Blz. 16
Deelvraag 5	Blz. 17
Conclusie hoofdvraag	Blz. 17
5. Aanbevelingen	Blz. 18
In gesprek	Blz. 18
Selfdeterminationtheory	Blz. 18
Ethisch stappenplan	Blz. 18
Vervolgonderzoek	Blz. 18
6. Discussie	Blz. 19
Zijn jongvolwassenen cognitief rijp voor zelfregie?	Blz. 19
Kritische noten op het onderzoek	Blz. 19
Relevantie	Blz. 19
7. Literatuurlijst	Blz. 20, 21

Bijlage 1 'Interviewguide'	Blz. 22 t/m 25
Bijlage 2 'Blanco versie contract respondent'	Blz. 26
Bijlage 3 'Printscreens codeerformat'	Blz. 27
Bijlage 4 'Patronensets'	Blz. 28 t/m 31

Samenvatting

Dit onderzoek is gedaan in het kader van de transformatie van de jeugdzorg. Het gaat met name om de vraag hoe professionals volgens jongvolwassenen moeten handelen om zelfregie bij jongvolwassenen te versterken. Om antwoord te geven op deze vraag is kwalitatief beschrijvend onderzoek gedaan. Door middel van semigestructureerde interviews met vijf (oud-) cliënten uit de jeugdzorg zijn data verzameld betreffende zelfregie en het handelen van professionals. Hieruit wordt geconcludeerd dat ze door professionals willen worden voorzien in hun autonomie, competenties en verbondenheid. Hierbij moeten professionals persoonlijke aandacht hebben voor de cliënt, de eigen wil van de cliënt respecteren, cliënten motiveren en cliënten ondersteunen bij het maken van keuzes. Dit alles moet in overleg met elkaar gebeuren. Op basis hiervan worden een aantal aanbevelingen gedaan voor de studie Pedagogiek van de HAN. Een van deze aanbevelingen richt zich op het dusdanig aanpassen van het onderwijs dat studenten leren hoe zij met cliënten over zelfregie in gesprek kunnen gaan.

1. Inleiding

1.1 Transformatie jeugdzorg

Per 1 januari 2015 zijn in Nederland veranderingen in de jeugdzorg doorgevoerd, de ‘transformatie van de jeugdzorg’. Deze veranderingen hebben niet alleen op bestuurlijk niveau effect, maar ook op professionals werkzaam in de jeugdzorg en op haar cliënten. Het Nederlands Jeugdinstituut en Movisie beschrijven de kern van de vijf pijlers van de transformatie van de jeugdzorg. Een pijler die hieruit naar voren komt is dat de Jeugdwet, de Wmo2015 en de Participatiewet zich richten op het versterken van de eigen kracht en zelfregie van burgers op het gebied van zorg, welzijn, leren en werken door gebruik te maken van het sociale netwerk (Movisie, 2015; Nederlands Jeugdinstituut, 2015). Het doel hiervan is dat zelfredzaamheid van burgers wordt versterkt en een vraaggericht aanbod van hulpverlening ontstaat. Bij dit vraaggerichte aanbod wordt uitgegaan van eigen verantwoordelijkheid, eigen mogelijkheden en inzet van het eigen sociale netwerk (Movisie, 2015). De verwachting is dat hierdoor de hoeveelheid professionele hulp zal afnemen en dat de eigen participatie wordt versterkt. Het is te verwachten dat de transformatie tot gevolg heeft dat professionals op een andere wijze cliënten zullen moeten begeleiden. Van professionals wordt immers gevraagd meer focus te leggen op het versterken van de zelfregie van ouders en jeugdigen, zo licht mogelijke hulp in te zetten, het netwerk van een gezin te betrekken en samen met de cliënt te zoeken naar de vormgeving van de ondersteuning. **Uit onderzoek naar de kwaliteit van professionele hulpverlening aan jeugdigen (Winter & Noom, 2001) blijkt dat professionals en jongvolwassenen in de rol van cliënt beiden vinden dat er een balans moet zijn tussen onafhankelijkheid en regie van de cliënt enerzijds en ondersteuning door de professional anderzijds. Het is belangrijk dat aankomend professionals kunnen aansluiten bij wat deze veranderingen voor hen en voor hun cliënten betekenen. Om zicht te krijgen op hoe tot een balans gekomen kan worden, hoe je je als professional kan verhouden tot deze ‘burgerbetrokkenheid’ en deze goed kan faciliteren, richt dit onderzoek zich op het begrip ‘zelfregie’. Op het doel van dit onderzoek wordt dieper ingegaan in hoofdstuk 1.4 Doel.**

Voor de eenduidigheid wordt in dit onderzoek deze definitie voor **zelfregie** gehanteerd: *“Het vermogen van een persoon om via inzet van de eigen mogelijkheden en het eigen sociale netwerk, eigen oplossingen te formuleren voor eigen problemen en zo grip te houden op het eigen leven” (Blok, 2012).*

1.2 Zelfregie, autonomie en verbondenheid

Volgens Deci & Ryan (Deci & Ryan, 2006) refereert ‘regie door het zelf’ letterlijk naar autonomie. Volgens hen spelen de wil, keuzes en vrijheid hierbij een belangrijke rol. Je zou kunnen stellen dat er zonder autonomie geen zelfregie kan zijn. Bolt, Verweij en van Delden (Bolt, Verweij & Delden, 2010) stellen dat autonomie gaat over het vermogen een idee te vormen van wat een goed leven inhoudt en dat idee bepalend te laten zijn voor het eigen handelen. Kritiekpunt hierbij is dat zij aangeven dat voor het maken van een autonome keuze er bepaalde mentale capaciteiten nodig zijn. Ook stellen zij dat men autonomie pas kan realiseren als je ook de ruimte krijgt om je eigen leven te leven; het veronderstelt een zekere mate van vrijheid. De selfdeterminationtheory van **Deci & Ryan (Deci & Ryan, 2000)** stelt dat er drie psychologische basisbehoeften zijn waarin voorzien moet worden om tot optimale functionering en groei te komen, te weten: autonomie, competentie en verbondenheid. Daar sluiten van der Veen & Goijarts (Veen & Goijarts, 2012) bij aan: zij stellen dat wanneer mensen zelf oplossingen formuleren deze meer draagvlak hebben, zorgen voor een grotere motivatie en effectiever blijken dan wanneer oplossingen vanuit een hulpverlener komen. Hierdoor groeit het gevoel van competentie. Een belangrijk begrip hierbij is self-efficacy. Daarbij stellen Bolt, Verweij en van Delden (Bolt et al., 2010) dat personen hun visie op het leven ontwikkelen in relaties met andere mensen (verbondenheid). De basisbehoeften kunnen gekoppeld worden aan de definitie voor

zelfregie: het vermogen van een persoon om via inzet van de eigen mogelijkheden (competentie) en het eigen sociale netwerk (verbondenheid), eigen oplossingen te formuleren voor eigen problemen en zo grip te houden op het eigen leven (autonomie) (Blok, 2012). Pas wanneer in de basisbehoeften wordt voorzien groeit de intrinsieke motivatie en kan men tot een optimale functionering en groei komen. Deze basisbehoeften lijken dus een voorwaarde voor zelfregie en optimalisering van het zelf.

1.3 Zelfregie jongvolwassenen

De transformatie jeugdzorg richt zich onder anderen bij jongvolwassenen op de leefgebieden zorg, welzijn, leren en werken. Een ander leefgebied waarmee jongvolwassenen bezig zijn, volgens de theorie van Erikson (Gleitman, Gross & Reisberg, 2011), is: het vormen van de eigen identiteit, inclusief de eigen seksuele identiteit. Volgens Erikson (Gleitman et al., 2011) is het belangrijk om bij het vormen van de identiteit afstand te nemen van de ouders en eigen beslissingen te kunnen maken. Daarbij hoort experimenteren met gezond en ongezond gedrag (drugs, alcohol, ongezonde relaties enz.). In de levensfase van de jongvolwassene neemt het kunnen maken van eigen beslissingen (zelf de regie hebben) een prominente rol in. Het kan zijn dat de jongvolwassene in het perspectief van de professional 'onverstandige' keuzes maakt. Hierbij is het belangrijk dat de hulpverlener niet de regie gaat overnemen. Volgens het Attitude-Sociale invloed-Eigen effectiviteitsmodel (ASE-model) (Brug, Assema & Lechner, 2010) kan de hulpverlener wel invloed hebben op het gedrag dat de jongvolwassene zal vertonen door in gesprek te gaan over attitude, sociale invloed en self-efficacy.

1.4 Doel

Uit hetgeen hiervoor beschreven is, komt naar voren dat zelfregie een rol inneemt in verschillende leefgebieden van jongvolwassenen. Jongvolwassenen zijn bezig met de vorming van hun identiteit en leren hoe ze verstandige beslissingen kunnen maken. Wanneer jongvolwassenen in een hulpverleningstraject zitten zal een professional hier ondersteuning bij bieden. Maar op welke manier kan de hulpverlener aansluiten bij de behoeften van de jongvolwassene? Wat vinden zij belangrijk wanneer het gaat over het ontvangen van ondersteuning bij zelfregie? De transformatie van de jeugdzorg brengt een aantal vragen met zich mee betreffende het handelen van professionals. Om die reden heeft HAN SOCIAAL een onderzoek naar de gevolgen van de transformatie voor het handelen van professionals ingesteld. De studenten van Pedagogiek aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) gaan in hun derde jaar het gesprek aan met hun eigen cliënten over zelfregie. Dit zal onder andere gaan over wat de verwachtingen zijn van de cliënt richting de professional betreffende het thema 'zelfregie'. De uitkomsten van dit onderzoek zullen gebruikt worden om pedagogiek studenten met hun handelen betreffende 'zelfregie', beter te kunnen laten aansluiten bij de jongvolwassenen in hun toekomstig werkveld.

Het doel voor dit onderzoek is te weten te komen wat jongvolwassenen¹ nodig hebben van professionals² om de regie over hun leven te kunnen versterken. Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is verbetering van de beroepspraktijk.

¹ Met jong volwassenen worden jongeren in de leeftijd van 16 tot en met 23 jaar bedoeld die geestelijke ondersteuning (hebben) ontvangen, waardoor zij onder de jeugdzorg vallen.

² Met professionals worden mensen bedoeld die in therapeutische setting werken met jong volwassenen in de jeugdzorg.

1.5 Onderzoeksvraag

Om te kunnen voldoen aan het doel van dit onderzoek wordt de onderstaande onderzoeksvraag gesteld, met bijbehorende deelvragen. De onderwerpen in de deelvragen zijn afkomstig uit literatuuronderzoek en dekken de hoofdvraag.

- Hoofdvraag: Hoe moeten professionals volgens jongvolwassenen handelen om zelfregie bij jongvolwassenen te versterken?
- Deelvraag 1: Wat betekent het voor jongvolwassenen om zelfregie te hebben?
- Deelvraag 2: Wat hebben jongvolwassenen volgens hen nodig voordat zij tot het maken van keuzes in hun leven kunnen komen?
- Deelvraag 3: Waardoor voelen jongvolwassenen zich gemotiveerd om het beste uit henzelf te halen?
- Deelvraag 4: Op welke manier willen jongvolwassenen geholpen worden door een professional bij problemen in hun leven?
- Deelvraag 5: Hoe kijken jongvolwassenen aan tegen het inzetten van hun eigen sociale netwerk wanneer zij problemen ervaren?

2. Methode van onderzoek

2.1 Onderzoeksontwerp

Aangezien het in dit onderzoek gaat om hoe professionals volgens jongvolwassenen moeten handelen betreffende zelfregie ergo wat jongvolwassenen nodig hebben van professionals betreffende zelfregie, zijn ervaringen en behoeften van jongvolwassenen (respondenten) op één moment in de tijd onderzocht. Dit heet een beschrijvend cross-sectioneel onderzoek (Donk & Lanen, 2015).

2.2 Doelgroep

De transformatie houdt onder andere in dat jongvolwassenen, ongeacht hun problematiek, versterkt moeten worden in hun zelfregie door professionals. Dit onderzoek richt zich op hoe de werkwijze van professionals moet zijn om dit te kunnen doen. Dit onderzoek heeft zich gericht op de ervaringen en behoeften van jongvolwassenen in de leeftijd van 16 t/m 23 jaar die geestelijke zorg (hebben) ontvangen tijdens hun jeugd. Gekozen is om jongvolwassenen met uiteenlopende problematiek te interviewen, omdat de transformatie de gehele jeugdzorg betreft en zodat vanuit verschillende kaders van de jeugdzorg informatie verzameld kon worden om tot breed toepasbare handelingsinzichten te komen.

2.3 Meetmethoden en -instrumenten

Om zicht te krijgen op het praktijkprobleem is eerst een verkennend literatuuronderzoek gedaan. Dit literatuuronderzoek heeft tot doel gehad inzicht te verkrijgen in de transformatie van de jeugdzorg gericht op zelfregie, de ideologie hierachter te begrijpen, inzicht te verkrijgen in het effect van de transformatie op jongvolwassenen en professionals, begrippen te kunnen operationaliseren (zelfregie) en om inzicht te krijgen in de onderzoekspopulatie. Vanuit deze informatie is de onderzoeksvraag opgesteld, hoofdvraag en deelvragen. De literatuur die is gebruikt, is met name afkomstig van recente bronnen: vak-artikelen, hulpverleningsinstanties, de Rijksoverheid, verscheidene databanken en boeken. De literatuurlijst is te vinden in hoofdstuk 7.

Om ervaringen en behoeften van jongeren in kaart te brengen, is voor een kwalitatieve meetmethode met semigestructureerde interviews gekozen om open data te verkrijgen. Om de semigestructureerde interviews gelijkmatig te kunnen benaderen, is gekozen om een interviewgids op te stellen op basis van literatuuronderzoek. Een blanco versie van de interviewgids is te vinden in bijlage 1. Om de in de inleiding beschreven definitie van zelfregie begrijpelijk te maken voor de jongvolwassenen is hen tijdens het interview verteld waaraan zij kunnen denken bij zelfregie, namelijk: aan hoe ze zelf vorm geven aan hun leven, aan wie hier invloed op hebben, aan hoe ze keuzes maken en hoe ze met problemen omgaan. Daarnaast bieden semigestructureerde interviews mogelijkheid voor topics die respondenten zelf aanhalen. Om respondenten te ondersteunen bij het bespreken van andere, niet van tevoren bedachte, topics zijn ter ondersteuning mindmaps met de respondenten gemaakt. Dit gaf ruimte voor verdieping van de informatie en voor individuele ervaringen van jongvolwassenen (Donk & Lanen, 2015). De interviews zijn met een geluidsrecorder opgenomen, opdat alle verbale informatie behouden werd en de aandacht bij het gesprek gehouden werd in plaats van het opschrijven van antwoorden.

2.4 Ervaring tijdens afname interviews

De interviews duurden ongeveer een uur en vonden plaats op de HAN, de dagbesteding of in een instelling. Tijdens het afnemen van het interview waren geen andere personen in de ruimte aanwezig. De interviews zijn met informed consent over de verdere verwerking van de gegevens afgenomen, hierover hebben de respondenten een contract ondertekend. Een blanco versie van dit contract is te vinden in bijlage 2. Bij een van de respondenten was er storend achtergrondgeluid aanwezig. Ook bleek dat het gebruik van de mindmap bij deze respondent niet aansloot vanwege de problematiek. Deze zaken kunnen invloed hebben gehad op de afname van het interview.

2.5 Data-analyse

Gemaakte geluidsopnames zijn integraal getranscribeerd (Baarda, Goede & Teunissen, 2005), gefragmenteerd en samengevat. Hierbij zijn de fragmenten opgedeeld in betekenisvolle fragmenten. In *Excel* zijn labels opgesteld onder het WAT, WIE en HOE op basis van literatuur, deelvragen en hoofdvraag en de data vergaard uit de interviews. Hierbij heeft een medestudent blind gelabeld, om een zo compleet en accuraat mogelijke lijst met labels te verkrijgen. Eventuele verschillen zijn besproken en er zijn compromissen gesloten. Vervolgens zijn de data gecodeerd, een screenshot van het codeerformat is te vinden in bijlage 3. Aangezien het om minder gestructureerde data gaat is gewerkt via open codering (Donk & Lanen, 2015). Door middel van een vraagpatroonanalyse (Renkens & Overbeek, 2015) zijn de gecodeerde data geanalyseerd. De gebruikte sets van patronen zijn te vinden in bijlage 4. Met behulp van de gevonden patronen in de vraagpatroonanalyse kon antwoord gegeven worden op deelvragen en hoofdvraag.

2.6 Validiteit en betrouwbaarheid

Bij dit onderzoek zijn opdrachtgever, het aanspreekpunt vanuit de studie Pedagogiek, medestudenten en docenten betrokken geweest, wat de dialogische validiteit verhoogd (Donk & Lanen, 2015). Met hen is overlegd en feedback uitgewisseld. Bij het literatuuronderzoek is enkel betrouwbare vakliteratuur gebruikt, zie hoofdstuk 7. De opdrachtgever en medestudenten zijn betrokken geweest bij de totstandkoming van de interviewguide. Een diverse groep respondenten is benaderd en gevonden, wat een meer valide afspiegeling van de onderzoekspopulatie geeft. Bij het opstellen van de interviewguide zijn onderwerpen gekozen vanuit topics die uit de literatuur naar voren zijn gekomen, vanuit topics die de opdrachtgever en het aanspreekpunt uit de praktijk hebben opgevangen en vanuit een koppeling met de hoofd- en deelvragen. Op deze manier is de mate van brontriangulatie (Donk & Lanen, 2015) vergroot. Door de interviewvragen op te stellen aan de hand van de naar voren gekomen onderwerpen en hier aandachtspunten bij te zetten, wordt de herhaalbaarheid en de betrouwbaarheid vergroot. De betrouwbaarheid wordt ook vergroot door de beschrijving van de methode van onderzoek in dit hoofdstuk. In het kader van onderzoekerstriangulatie (Donk & Lanen, 2015) zijn medestudenten betrokken geweest bij het labelen en bij het proces van axiaal coderen (Donk & Lanen, 2015). Hierbij zijn alleen geanonimiseerde data uitgewisseld. Op deze manier is de dialogische validiteit vergroot (Donk & Lanen, 2015). Dit onderzoek is de aanzet voor een beroepsproduct ter praktijkverbetering, dit wijst op resultaatvaliditeit (Donk & Lanen, 2015).

3. Resultaten

3.1 Onderzoekspopulatie

Via contacten van opdrachtgever en aanspreekpunt zijn vijf respondenten gevonden die mee wilden werken. De geïnterviewde respondenten hebben uiteenlopende hulpverlening (gehad). Een overzicht van deze respondenten is te zien in tabel 1 'Samenstelling respondenten'. Hierbij zijn geen respondentnummers weergegeven in verband met anonimiteit.

Tabel 1 'Samenstelling respondenten'

Leeftijd	Geslacht	Type hulpverlening
16	V	Gesloten jeugdzorg, psychomotorische therapie (pmt), muziektherapie, creatieve therapie, <u>eye movement desensitization and reprocessing (emdr)</u>
19	V	Gesloten en besloten jeugdzorg, systeemtherapie, <u>pmt</u> , muziektherapie Lichamelijke beperking, zelfstandigheid, leerachterstand
22	M	Coach, begeleiding richting zelfstandigheid
22	M	Procesbegeleiding, begeleiding richting zelfstandigheid
23	M	Coach

3.2 Resultaten deelvragen

Deelvraag 1

Levensaspecten waarbij zelfregie nodig is

Alle respondenten geven aan dat zelfregie belangrijk is voor keuzeprocessen, zelfstandigheid en persoonlijke groei. Andere aspecten worden individueel benoemd: gezondheid, wonen, studie, loopbaan, onafhankelijkheid, vrijheid, relaties, maatschappelijke druk en persoonlijke ontwikkeling.

Voorwaarden voor zelfregie

Alle respondenten geven aan dat zelfregie iets van het individu is. Anderen kunnen hun mening geven, maar uiteindelijk moeten beslissingen bij het individu liggen wil je van zelfregie kunnen spreken. Eén respondent zegt hierover:

"Want zelfregie is eigenlijk iets wat je zelf moet doen, maar hier wordt zelfregie door hulp van begeleiding gedaan. Dus is het eigenlijk geen zelfregie meer." (Respondent 5, fragment 22)

Eén respondent stelt dat cliënten pas regie kunnen voeren wanneer de professional eigen ideeën loslaat en luistert naar wat de cliënt wil. Alle respondenten aan dat ze de mogelijkheid moeten krijgen zelfregie te voeren.

Betekenis zelfregie

Alle respondenten geven aan dat het kunnen voeren van zelfregie een positief effect heeft op hun leven. Verder worden verschillende betekenissen gegeven aan het hebben van zelfregie. Aangegeven wordt dat het hebben van zelfregie een voorwaarde is om je als persoon te ontwikkelen. Hierover wordt gezegd dat als je zelfregie hebt dat je dan eigen keuzes mag maken en je dan de ruimte hebt om fouten te maken, waardoor je leert wat je mogelijkheden en grenzen zijn. Vier respondenten geven aan dat het hebben van zelfregie een stap richting zelfstandigheid is, waarbij het als

belangrijke waarde wordt gezien om als zelfstandig mens te functioneren. Ook wordt gezegd dat het gaat om het eigen leven en dat anderen dat niet moeten invullen. Twee respondenten geven aan dat zelfregie hebben waarde geeft aan hun leven; zij hebben dan het gevoel als mens gezien te worden, het helpt hen hun plek in de maatschappij te vinden en zo beter te kunnen functioneren in de maatschappij. Eén respondent zegt daarover:

"De regie hebben of in ieder geval de ruimte krijgen om die te zoeken is voor mij, en ik denk voor heel veel mensen die soms wat afhankelijk zijn, heel erg belangrijk om de waarde van het leven, heel zwaar klinkt dat misschien, maar de waarde van het leven te zien en daar ook iets mee te kunnen." (Respondent 3, fragment 17)

Gevolgen geen zelfregie

Alle respondenten geven aan dat het niet hebben van regie een negatieve invloed op hun leven heeft of zou hebben. Twee respondenten geven aan dat in gesloten jeugdzorg regelmatig beslissingen voor je worden gemaakt waarbij je zelf niet geïnformeerd wordt of dat je eigen mening wordt genegeerd; zij geven aan dat dit frustrerend is. Eén respondent geeft aan dat deze manier van werken belemmerend werkt als je zelfstandig, zonder hulpverlening wilt functioneren. De andere respondent geeft aan dat wanneer beslissingen voor je, in plaats van met je, worden gemaakt dat deze beslissingen grote impact op de jongere kunnen hebben, zeker wanneer deze slecht uitvallen. Deze respondent geeft aan dat voor haar besloten werd dat zij gesloten moest wonen en zegt hierover:

"En ik zeg ook wel eens dat vooral de eerste 2 maanden gesloten, traumatischer zijn geweest dan de rest van mijn leven. Dat is echt bizar." (Respondent 2, fragment 16)

Andere respondenten geven aan wanneer beslissingen voor je genomen worden dit erg pijnlijk kan zijn, zeker wanneer het niet strookt met de eigen wil. Eén respondent geeft aan dat hij zich zonder zelfregie machteloos zou voelen. Een andere respondent geeft aan dat je je zonder regie geen mens voelt en dat het eenzaam is als niemand je hoort. Eén respondent zegt het volgende over toen een keuze voor haar gemaakt werd:

"Ze doen het om je te helpen maar eigenlijk hebben ze me nog verder de afgrond in geduwd" (Respondent 2, fragment 37)

Deelvraag 2

Eigen mening

Drie respondenten geven aan dat ze het belangrijk vinden om zichzelf af te vragen wat zij zelf belangrijk vinden voor zichzelf. Daarbij wordt aangegeven dat het belangrijk is eigen keuzes te kunnen uiten, verwoorden en uitvoeren.

Overleg

Alle respondenten geven aan te willen overleggen met anderen, voordat zij tot het maken van een keuze komen. Drie respondenten geven aan het liefst met een begeleider te overleggen. Eén respondent geeft aan dat wanneer anderen meedenken, hij beter voor zichzelf kan bepalen wat goed voor hem is. De ene respondent wil uit het overleg goede argumenten krijgen. Een ander vindt een mening, advies of waarschuwing waardevol. Deze laatste respondent geeft hierbij aan dat de mate van contact de mening van een ander waardevol maakt. Een andere respondent zegt over het overleg voeren:

"Als eerste zelf keuzes maken. En daarna samen met begeleiding/professionals, want je weet zelf niet altijd wat het beste voor jou is. Dus samenspraak lijkt mij in die zin wel handig." (Respondent 2, fragment 22)

Randvoorwaarden

Alle respondenten geven aan dat het hebben van informatie over de mogelijkheden betreffende een keuze, van invloed is op welke keuze zij daadwerkelijk maken. Vier respondenten geven aan dat het krijgen van ruimte van anderen om een keuze te mogen maken van invloed is op de keuzes die ze maken. De andere respondent geeft aan dat hij geen problemen heeft om te zeggen wat hij wil, of hij ruimte ervaart of niet. Een andere respondent geeft aan dat het krijgen van ruimte ook betekent dat je fouten mag maken, wat belangrijk is voor de persoonlijke groei:

"[...] als ik de ruimte krijg om fouten te maken ben ik ook sneller geneigd om dingen te gaan bedenken en te gaan bekijken of dat mogelijk is. Want op het moment dat ik geen fouten mag maken ga ik al heel gauw dingen uit de weg." (Respondent 3, fragment 23)

Een andere factor is de aanwezigheid van voorzieningen. Hierbij kan gedacht worden aan materialen: een rolstoel, speciale fiets e.d. Ook kan worden gedacht aan de inrichting van de omgeving: rolstoeltoegankelijkheid of aanwezigheid van stressfactoren. Maatschappelijke druk en de cultuur spelen ook een rol. Daarnaast geven wettelijke kaders richting aan de keuzes die gemaakt worden.

Deelvraag 3

Belonen

Drie respondenten geven aan dat beloningen motiverend werken. Daarbij wordt aangegeven dat het om persoonlijke beloningen gaat, iets dat de respondent zelf leuk vindt of graag wil. Daarnaast werkt het voor één respondent belonend resultaten te zien van iets waar diegene hard voor gewerkt heeft.

Uitdagen

Drie respondenten geven aan dat uitdaging of prikkeling motiverend werkt. Eén respondent geeft aan dat het hierbij gaat om cognitieve en sociaal-emotionele uitdaging. Twee respondenten voelen zich uitgedaagd en gemotiveerd wanneer tegen hen wordt gezegd dat zij iets niet kunnen, dan willen zij het tegendeel bewijzen:

"Door mij juist te zeggen van je kunt iets niet. [...] dan ga ik juist gas geven om te laten zien dat ik het wel kan." Respondent 3, fragment 31)

Mogelijkheden

Twee respondenten geven aan dat belangrijk is de focus op het positieve te leggen, door uit te gaan van de mogelijkheden en kwaliteiten van iemand. Eén van de respondenten geeft aan dat het eerst doen van leuke dingen, voordat je aan je problemen moet werken, motiverend werkt:

"Want als je iets kan doen wat je leuk vindt of waar je goed in bent dan ben je ook eerder geneigd om ook die negatieve dingen op te pakken denk ik. Dan van je wordt geremd in je persoonlijke dingen die je leuk vindt, want je moet eerst daarop focussen." (Respondent 2, fragment 40)

Overige motivatoren

Twee respondenten geven aan dat de eigen wil een belangrijke motivator is. Eén respondent geeft aan dat de mogelijkheid krijgen iets te doen een grote motivator is. Een andere respondent geeft aan dat vertrouwen en acceptatie van anderen krijgen motiverend werkt. Deze persoon geeft aan dat het kunnen helpen van anderen motiverend werkt. Deze respondent wil ook dat anderen met hem meedenken. Hierdoor ervaart hij veiligheid, waardoor hij een stapje verder durft te zetten. Een andere respondent geeft aan dat het motiverend kan zijn als een begeleider hem op consequenties voor hem als persoon wijst. En dat het soms een kwestie van discipline hebben is. Maar soms werkt het volgende ook goed motiverend:

"R4: Ja gewoon een schop onder de kont krijgen." (Respondent 4, fragment 18)

Deelvraag 4

Houding professional

Het blijkt belangrijk dat een professional een open houding heeft, troost durft te bieden, er durft te zijn voor een cliënt, rustig blijft, durft uit te dagen, respect toont, initiatief toont, empathisch is, oprecht interesse en betrokkenheid toont, vriendelijk is, luistert, redelijk is en de situatie van de cliënt kan analyseren. Een respondent vertelt hoe het is als een professional bovenstaande houding niet heeft:

Dat was heel afstandelijk [...] dat ga ik nu vragen aan jou omdat ik dat moet weten. En niet van ik ben oprecht geïnteresseerd in wat er met jou is gebeurd of wat je interesses zijn überhaupt, wat doe je graag. Totaal niet." (Respondent 2, fragment 39)

Een professional moet kunnen inschatten wanneer hij iets aan de cliënt over kan laten en wanneer hij het heft in handen moet nemen. Daarbij moet een professional kunnen differentiëren; kijken naar wat het individu nodig heeft. Een professional moet zich specialiseren in de problematiek van cliënten om zo goed mogelijk aan te sluiten. Wat een professional niet moet doen is dirigerend in zijn manier van doen zijn, afstandelijk doen en betuttelend zijn. Een professional moet het 'gewoon' houden, controle durven loslaten en geloven dat mensen kunnen veranderen.

Wil cliënt

Alle respondenten geven aan dat ze willen dat met hen overlegd wordt. Ook wanneer zij niet zelf mogen beslissen willen zij betrokken worden bij beslissingen, dat naar hen geluisterd wordt en dat iets gedaan wordt met wat zij willen. Daarbij moet de professional kijken naar wat de cliënt belangrijk vindt en niet alleen naar wat hijzelf goed vindt voor de cliënt. Wanneer niet aan de wensen van de cliënt kan worden voldaan, willen ze dat daar openheid over is. Verder willen ze dat dan gekeken wordt naar wat wel mogelijk is of hoe daar naar toegewerkt kan worden. Een respondent geeft aan dat een professional moet beseffen dat zijn zeggenschap gevolgen heeft voor het individu en dat die slecht kunnen uitpakken:

"En juist wel overleggen, ook al denk je dat de jongere het misschien niet snapt of niet aan kan. Probeer toch het gesprek aan te gaan, anders kan het misschien nog meer negatieve invloed hebben op de jongere zelf. [...] Want je weet nooit alles. En dan kan je zomaar iets beslissen wat dus niet goed kan vallen bij de jongere. Als je niet erop let wat de jongere wil, kan je ook dat proces tegen werken." (Respondent 2, fragmenten 33 en 34)

Als kanttekening daarbij zegt één respondent dat veiligheid voorop moet staan, boven de wil van de cliënt.

Persoonlijke aandacht

Respondenten geven aan dat persoonlijke aandacht erg belangrijk is; dat gekeken wordt naar het individu, zijn behoeften en hoe daarbij aangesloten kan worden. Als aandachtspunt wordt gegeven mensen vooral niet over één kam te scheren. Hierbij wordt gezegd dat ze graag willen dat de professional de cliënt leert kennen alvorens het dossier te bekijken. Respondenten willen niet gepusht worden, zij willen ruimte om te proberen, niet tegengehouden worden en vrijgelaten worden in hun eigen keuzes. Respondenten geven aan dat elke situatie anders is en iets anders nodig heeft. Daarbij is belangrijk dat het protocol op de achtergrond ligt en dat de nadruk bij persoonlijk contact ligt. Belangrijk hierbij is dat een vertrouwensband en veiligheid wordt geschapen. De respondenten willen dat de professional hen het gevoel geeft dat hij er is om te helpen en oprecht interesse heeft in wie de respondent is als persoon. Wanneer er een vertrouwensband is durven de respondenten hun kwetsbare kant te laten zien, daarbij moet een professional zich niet laten afschepen en de discussie aan durven gaan. Een respondent zegt hierover:

"Want op het moment dat ik geen vertrouwen in je heb zal ik ook niet bepaalde dingen uiten. Dan zal ik ook niet zeggen dat het niet goed met me gaat of zal ik altijd een soort van schild ophouden van jij mag dit weten maar tot hier en niet verder." (Respondent 3, fragment 28)

Verder wil de respondent ruimte voelen om te zeggen wat hij wil. Hij wil ruimte om fouten te maken, dat kan wanneer een professional zijn eigen overtuigingen kan loslaten. Eén respondent geeft aan dat professionals netjes om moeten gaan met de informatie die ze krijgen van cliënten.

Handelwijze professional

Het wordt fijn gevonden als de focus ligt op mogelijkheden in plaats van beperkingen. Focus op waar cliënten goed in zijn, hun kwaliteiten, dingen die ze leuk vinden en nadruk leggen op het positieve. Twee respondenten geven aan hulp te willen bij acceptatie, van beperkingen of bij het feit dat het tijd kan kosten voor je resultaat ziet van persoonlijke groei. Aangegeven wordt dat het fijn is als er niet omheen gedraaid wordt. Respondenten geven aan dat er vooral niet gezegd moet worden: je MOET dit doen. Daarnaast is het belangrijk dat professionals hun mogelijkheden kennen, als ze niet kunnen bieden wat de cliënt nodig heeft, dat ze dan doorverwijzen. Een respondent zegt hierover:

"Wat heb jij nodig om dit te kunnen? Die vraag zouden professionals veel vaker aan zichzelf moeten stellen. [...] Dat zegt namelijk iets over je eigen handelen. Wat heb jij nodig als professional om deze zorgvraag op te lossen." (Respondent 1, fragment 19)

Daarnaast wordt gewenst dat professionals bekend zijn met meerdere methodieken en dat de benodigde ondersteuning wordt geboden, ook al kost dat tijd.

Deelvraag 5

Overleg met sociaal netwerk

Alle respondenten geven aan te willen overleggen voordat zij keuzes maken of als zij ergens mee zitten. Drie respondenten overleggen graag met ouders. Hiervan geeft één respondent aan ook te willen overleggen haar oma en haar vriend. Een andere respondent zegt dat overleg met ouders optioneel is, maar het liefst doet zij alles zelf. Ook zegt zij dat uiteindelijk niemand invloed heeft op wat zij zelf wil:

"Hun hoeven dat niet goed te keuren van mij hoor. Hun hoeven daar geen mening in te hebben van mij." (Respondent 5, fragment 18)

De overige respondent geeft aan het liefst met zijn begeleider te overleggen, zijn sociale netwerk betreft hij liever niet. Vier respondenten geven aan liever niet met vrienden te overleggen. De andere respondent geeft aan dat het niet uit maakt met wie hij overlegt, begeleider of iemand uit het sociale netwerk. Eén respondent overlegt liever met ouders en bevoegd gezag dan met een professional. Deze respondent hecht vooral waarde aan de mening van anderen die hem goed kennen:

"Contact maakt dat je op een gegeven moment waarde gaat hechten aan de mening van iemand." (Respondent 1, fragment 7)

4. Conclusie

Op basis van de antwoorden op de deelvragen in hoofdstuk 3 Resultaten worden in dit hoofdstuk conclusies getrokken over de deelvragen en wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag.

Deelvraag 1

Het blijkt dat zelfregie nodig is in alle aspecten van het leven, met name als het gaat om keuzeprocessen, zelfstandigheid en persoonlijke groei. Het blijkt dat respondenten vinden dat zelfregie iets individueels is en essentieel is voor een positieve ervaring van het leven. Het betekent dat ze eigen keuzes en beslissingen mogen maken, waardoor ze hun eigen mogelijkheden en grenzen leren kennen. Zelfregie is nodig om als zelfstandig mens te kunnen functioneren, wat als belangrijke waarde wordt gezien. Wanneer zelfregie beperkt wordt geeft dit frustraties, gevoelens van machteloosheid en werkt het belemmerend voor de ontwikkeling. Dit sluit aan bij de eerder besproken theorie van Erikson (Gleitman et al., 2011). Zelfregie is nodig om je te ontwikkelen als mens en om je mens te voelen.

Deelvraag 2

De respondenten geven aan dat zij zicht nodig hebben op wat zij zelf belangrijk vinden voor zichzelf. Hierbij is het belangrijk om eigen keuzes te kunnen verwoorden, te mogen uiten en uitvoeren. Er is behoefte aan informatie en aan overleg, voordat tot een keuze gekomen wordt. Hierbij is het belangrijk dat de respondent ruimte krijgt om de eigen keuze maken, waarbij fouten gemaakt mogen worden. Dit laatste is belangrijk om hun ontwikkelingsfase volgens de theorie van Erikson (Gleitman et al., 2011) goed te kunnen doorlopen. Verder hebben wetgeving, maatschappelijke druk, omgevingsfactoren en voorzieningen invloed op het keuzeproces.

Deelvraag 3

Er blijken verschillende factoren van invloed op de motivatie te zijn, deze lijken per persoon verschillend te zijn. Factoren die genoemd zijn, zijn: beloningen, uitdagingen, de eigen wil, ruimte krijgen, vertrouwen en acceptatie krijgen, het kunnen helpen van anderen, veiligheid ervaren, discipline hebben, gewezen worden op consequenties, een schop onder de kont krijgen of het eerst mogen doen van leuke dingen alvorens aan de problemen wordt gewerkt. Ook blijkt dat uitgaan van de mogelijkheden en de kwaliteiten van iemand motiverend werkt. Hierdoor wordt de self-efficacy vergroot (Veen & Goijarts, 2012).

Deelvraag 4

Het blijkt dat persoonlijke aandacht een belangrijke factor is als het gaat om de behoeften die respondenten richting professionals hebben. Hierbij wordt een werkwijze en werkhouding verwacht zoals overeenkomstig beschreven in de beroepscode (NIP, 2012). De professional moet kijken naar het individu en handelen op basis van de problemen, mogelijkheden en behoeften van dit individu. Dit op een manier waarbij geen afstandelijkheid wordt ervaren, maar juist persoonlijke betrokkenheid. Deze betrokkenheid wordt ervaren wanneer een vertrouwensband wordt aangegaan en de professional oprecht interesse toont in wie de cliënt is als persoon. Openheid en eerlijkheid blijken belangrijke voorwaarden voor het ontstaan van een vertrouwensband. Hierbij hoort ook eerlijkheid van de professional over zijn eigen grenzen, waarbij mogelijk doorverwezen wordt. Belangrijk blijkt te zijn dat overleg gepleegd wordt, met name wanneer beslissingen genomen moeten worden. Hierbij is de wens dat de mening van de respondent altijd gehoord wordt en daar iets mee gedaan wordt. Professionals moeten hierbij de discussie niet schuwen. Ook is de wens dat de respondent ruimte krijgt voor het uiten van meningen, keuzes uit te proberen en fouten te maken. Het wordt fijn gevonden als de focus ligt op het positieve: de mogelijkheden, kwaliteiten en interesses in plaats van de beperkingen. De besproken behoeften komen overeen met de basisbehoeften van de selfdeterminationtheory (Deci & Ryan, 2000).

Deelvraag 5

Het blijkt dat de respondenten willen overleggen, maar met wie is verschillend. De één overlegt liever met een begeleider en de ander liever met één of meerdere ouders. Vrienden blijken niet vaak geraadpleegd te worden. De mate waarin het eigen sociale netwerk wordt ingezet is afhankelijk van de band die de respondenten met hen hebben en varieert dus sterk.

Conclusie hoofdvraag

De mate van zelfregie blijkt een grote invloed te hebben op de beleving van de kwaliteit van het leven. Wanneer gekeken wordt naar de definitie van zelfregie ligt veel nadruk op het 'eigen' en op het 'zelf'. Het blijkt dat jongvolwassenen ook behoefte hebben dat de nadruk op henzelf ligt, overeenkomstig met de theorie van Erikson (Gleitman et al., 2011). Zij willen als zelfstandig mens kunnen functioneren en voor een vol mens aangezien worden, ook door professionals. De behoeften van de jongvolwassenen komen overeen met de selfdeterminationtheory (Deci & Ryan, 2000). Ze willen dat door professionals voorzien wordt in hun autonomie, competenties en verbondenheid. Om dit te bereiken moet een professional ruimte geven voor de ideeën en keuzes van de jongvolwassene, ook wanneer dit onverstandige keuzes lijken. Op deze manier worden de jongvolwassenen versterkt in hun autonomie. Aansluitend bij de pijler betreffende zelfregie krijgen de jongvolwassenen zo zicht op hun eigen mogelijkheden en grenzen en geeft dit een beeld van hun competenties. Als het gaat om verbondenheid is er behoefte aan overleg met professional of sociaal netwerk. Daarnaast is behoefte aan persoonlijke aandacht van de professional. Ze willen dat professionals naar hen als persoon kijken, zij willen als individu gezien worden. Daarbij moet aandacht zijn voor zelfreflectie (van jongvolwassene en professional), persoonlijke drijfveren (motivatie), persoonlijke mogelijkheden en als belangrijkste: de eigen wil. Wanneer aan deze voorwaarden wordt voldaan komt de jongvolwassene tot optimale functionering, groeit de intrinsieke motivatie en komt zelfregie tot stand.

5. Aanbevelingen

Op basis van de resultaten en conclusies kunnen een aantal aanbevelingen worden gedaan in het onderwijs van de studie Pedagogiek van de HAN.

In gesprek

Het blijkt dat bij zelfregie door jongvolwassenen wordt gedacht aan eigen keuzes maken en aan aandacht voor de cliënt als individu, zijn persoonlijkheid en zijn wil. Pas wanneer hierover in gesprek wordt gegaan weet een professional hoe hij het beste aan kan sluiten bij de cliënt en hoe hij zelfregie kan bevorderen. Het is aan te bevelen dat studenten **Pedagogiek, aankomend professionals**, leren hoe ze hierover in gesprek kunnen gaan. Daarbij is belangrijk studenten verschillende tools te bieden om zicht te krijgen op het begrip zelfregie, hoe je daarover in gesprek kan gaan en wat belemmerende en bevorderende factoren tijdens zo'n gesprek kunnen zijn. **Het is aan te bevelen hiervoor een handreiking te ontwikkelen waarin deze tools worden aangeboden, zoals: verdiepende theorie, praktische tips en oefenopdrachten aansluitend bij het reeds bestaande onderwijs.**

Selfdeterminationtheory

Het blijkt dat zelfregie bij jongvolwassenen tot stand komt wanneer zij door professionals in hun basisbehoeften autonomie, competentie en verbondenheid voorzien worden, overeenkomstig met de selfdeterminationtheory (Deci & Ryan, 2000). Het is aan te bevelen dat de selfdeterminationtheory wordt opgenomen in het onderwijs en dat studenten methoden aangereikt krijgen om in deze basisbehoeften te voorzien. De ervaring van autonomie kan worden vergroot door empowerment (Boumans, 2015). Het gevoel van competentie kan worden vergroot door het vergroten van de self-efficacy (Veen & Goijarts, 2012). De mate van verbondenheid kan gemeten worden met de Jeugdhulpalliantieschaal (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, 2013).

Ethisch stappenplan

Het blijkt belangrijk dat rekening wordt gehouden met de eigen wil en keuzes van cliënten. In de jeugdzorg ligt het beslissingsrecht vaak bij een ander dan bij de cliënt zelf, dit kan voor morele dilemma's zorgen. Om op een gestructureerde wijze hierover te reflecteren en alle belangen te kunnen afwegen is het aan te bevelen het 'ethisch stappenplan' (Bolt et al., 2010) op te nemen in het onderwijs en studenten hiermee te laten oefenen via casuïstiek.

Vervolgonderzoek

Het blijkt dat verschillende behoeften bestaan over het inzetten van het eigen sociale netwerk bij het oplossen van eigen problemen. Echter is het volgens de pijler betreffende zelfregie belangrijk dat cliënten dit juist wel doen. Dat roept de vraag op of deze pijler überhaupt haalbaar is. Het is aan te bevelen dat vervolgonderzoek wordt gedaan naar hoe cliënten **in de jeugdzorg** denken over het inzetten van het eigen sociale netwerk bij eigen problemen en naar wat dit betekent voor het handelen van professionals. **Het is aan te bevelen dat dit een kwantitatief vervolgonderzoek is. Door kwantitatief onderzoek te doen naar een representatieve groep respondenten kan gegeneraliseerd worden over de doelgroep en daarmee ook over de haalbaarheid van de pijler.**

6. Discussie

Zijn jongvolwassenen cognitief rijp voor zelfregie?

Bolt, Verweij en van Delden (Bolt et al., 2010) stellen dat een voorwaarde voor autonome keuzes is dat bepaalde mentale capaciteiten aanwezig zijn. Echter de hersenen van jongvolwassenen zijn volop in ontwikkeling. Mensen zijn rond het 23e levensjaar in staat de gevolgen van hun handelen te overzien en weloverwogen keuzes te maken (Gleitman et al., 2011). In de levensfase van jongvolwassenen in de leeftijd van 16 t/m 23 jaar zijn ze dit nog aan het leren. Op deze leeftijd is de sociale omgeving een belangrijke factor bij het vormgeven van de keuzes die voortvloeien uit de toenemende mate van zelfregie. Het potentieel voor het maken van weloverwogen keuzes is aanwezig, maar niet iedereen zal dit in deze levensfase zelfstandig kunnen. Het kan zijn dat jongvolwassenen die geestelijke zorg ontvangen meer ondersteuning nodig hebben bij hun cognitieve ontwikkeling dan andere jongvolwassenen. De mate waarin jongvolwassenen met zorg cognitief in staat zijn en behoefte hebben om zelf regie te voeren, verschilt per cliënt. De professional zal samen met de jongvolwassene behoeften, verwachtingen en competenties betreffende zelfregie in kaart moeten brengen.

Kritische noten op het onderzoek

Bij dit onderzoek zijn een vijftal respondenten geïnterviewd. Vanwege het kleine aantal **en de diverse problematiek** is het niet mogelijk generalistische uitspraken te doen over de hele doelgroep. **Het onderzoek heeft zich alleen geconcentreerd op jongvolwassenen en hoe zij denken over het handelen van professionals betreffende zelfregie, voor een subjectiever beeld zouden echter ook de ervaringen en meningen van professionals onderzocht moeten worden.** Vanwege de semigestructureerde aard van de interviewgide wordt herhaalbaarheid bemoeilijkt, wat de betrouwbaarheid verlaagt.

Relevantie

Dit onderzoek heeft antwoord gegeven op de vraag 'Hoe moeten professionals volgens jongvolwassenen handelen om zelfregie bij jongvolwassenen te versterken?'. Daarmee sluit dit onderzoek aan bij recente vraagstukken omtrent de transformatie van de jeugdzorg. Daarnaast leveren de uitkomsten van dit onderzoek een beroepsproduct op over hoe je als professional in gesprek kan gaan over zelfregie. Dit beroepsproduct is bedoeld voor studenten Pedagogiek aan de HAN en draagt zo bij aan de professionalisering van toekomstige professionals.

7. Literatuurlijst

Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de, & Teunissen, J. (2005) *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen: Noordhoff.

Blok, M. (2012). *Eigen kracht in de praktijk*. Geraadpleegd op 20 september 2015, van http://www.zonmw.nl/uploads/tx_vipublicaties/SAMENVATTING_scriptie_Marije.pdf

Bolt, L.L.E., Verweij, M.F., & Delden, J.J.M. van. (2010). *Ethiek in praktijk*. Assen: Van Gorcum.

Boumans, J. (2015). *Naar het hart van empowerment deel 2*. Geraadpleegd op 5 november 2015, van https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Naar-het-hart-van-empowerment-deel-2%20%5BMOV-8063581-1.0%5D.pdf

Brug, J., Assema, P. van, & Lechner, L. (2010). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering*. Assen: Van Gorcum.

Deci, E.J., & Ryan, R.M. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55 (1), 68-78.
<http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>

Deci, E.J., & Ryan, R.M. (2006). Self-Regulation and the Problem of Human Autonomy: Does Psychology Need Choice, Self-Determination, and Will?. *Journal of Personality*, 74 (6), 1557–1586.
doi: 10.1111/j.1467-6494.2006.00420.x

Donk, C. van der, & Lanen, B. van. (2015). *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Gleitman, H., Gross, J., & Reisberg, D. (2011). *Psychology*. (8e druk). New York: Norton & Company.

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. (2013). *Alliantie tussen cliënt en hulpverlener: daar moet en kun je iets mee*. Geraadpleegd op 28 december 2015, van https://www.han.nl/onderzoek/nieuws/kennisdag-han-sociaal-201/_attachments/alliantie.pdf

Movisie. (2015). *Kun je zelfredzaamheid meten?*. Geraadpleegd op 11 oktober 2015, van https://www.movisie.nl/artikel/kun-je-zelfredzaamheid-meten?utm_medium=email&utm_campaign=250815&utm_content=250815&utm_source=Movisie+Mail+250815

Movisie. (2015). *Transitie jeugdzorg: een overzicht*. Geraadpleegd op 11 oktober 2015, van <https://www.movisie.nl/artikel/transitie-jeugdzorg-overzicht>

Nederlands Jeugdinstituut. (2015). *Wegwijs in de transities van het jeugdstelsel*. Geraadpleegd op 11 oktober 2015, van <http://www.nji.nl/nl/Wegwijs-in-de-transities-van-het-jeugdstelsel.pdf>

NIP. (2012). *Beroepscode voor psychologen*. Geraadpleegd op 15 oktober 2015, van <http://www.psynip.nl/website-openbaar-documenten-nip-algemeen/beroepscode-voor-psychologen.pdf>

Renkens, J., & Overbeek, N. van. (2015). *HANDLEIDING TP: VERWERKEN INTERVIEWS & ANDERE KWALITATIEVE DATA*. Geraadpleegd op 16 december 2015, van https://online.han.nl/sites/8-ISS-TPN-AFST/sep.15-16/Documenten/omgaan%20met%20ruwe%20data%20%28transcripties%29/Omgaan_met_narratieve_data_renkens_overbeek_2015.pdf

Veen, M. van der, & Goijarts, F. (2012) *Motiverende gespreksvoering voor sociaalagogisch werk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Winter, M. de, & Noom, M. (2001). Someone who Treats you as an Ordinary Human Being ... Homeless Youth Examine the Quality of Professional Care. *British Journal of Social Work*, 33 (3), 325-338. doi: 10.1093/bjsw/33.3.325

Bijlage 1 'Interviewguide'

Hoofdvraag onderzoek: Hoe moeten professionals, volgens jongvolwassenen, handelen om de zelfregie van jongvolwassenen te versterken?

Welkom	
<i>Voorstellen:</i>	Mijn naam is Rosa. Welkom ..., ga lekker zitten. Kan ik je wat drinken aanbieden? Pak gerust een koekje wanneer je zin hebt.
<i>Opening:</i>	Wat fijn dat je deel wilt nemen aan mijn onderzoek en dat ik je mag interviewen. Hoe vind je het dat je geïnterviewd gaat worden? (Als het spannend gevonden wordt zal worden gevraagd wat er kan worden gedaan om het minder spannend te vinden.) Voordat we beginnen zal ik je vertellen wat de aanleiding is voor het onderzoek en met je doorlopen wat we vandaag precies gaan doen, goed? Ik zal hierbij letterlijk van mijn blaadje voorlezen, dit heeft te maken met mijn methode van onderzoek. Het is de bedoeling dat ik bij elk interview ongeveer hetzelfde zeg, dus het is niet vanwege desinteresse.
Uitleg	
<i>Aanleiding:</i>	Vanaf 1 januari 2015 zijn er veranderingen in de jeugdzorg doorgevoerd, de zogenaamde 'transformatie van de jeugdzorg'. Een van de veranderingen die is doorgevoerd richt zich op het versterken van de eigen kracht van jongeren op het gebied van zorg, welzijn, leren en werken. Dit betekent dat jongeren meer invloed hebben op de keuzes die er betreffende hen gemaakt worden. De jeugdzorg wil dit bereiken door meer focus te leggen op het versterken van de zelfregie van jeugdigen, zo licht mogelijke hulp in te zetten, het netwerk van een gezin erbij te betrekken en samen met de jongere te zoeken naar de vormgeving van de ondersteuning. Dit betekent dat professionals (therapeuten, ondersteuners) op een andere manier moeten gaan werken. Om te weten wat deze transformatie voor jongeren en voor de werkwijze van professionals betekent doe ik onderzoek. Ik wil graag weten hoe professionals kunnen aansluiten bij jongeren, met name als het gaat

	om zelfregie. Bij zelfregie kan je denken aan hoe je zelf vorm geeft aan je leven; wie hebben hier invloed op, hoe maak je keuzes en hoe ga je met problemen om. Hierover wil ik graag in gesprek gaan met jou. Is dit duidelijk of heb je hier nog vragen over?
<i>Privacy:</i>	Ik heb een geluidsrecorder bij me om ons gesprek op te kunnen nemen. Dit zorgt ervoor dat ik met mijn aandacht bij jou kan blijven in plaats van bij wat ik op moet schrijven. De opname van het gesprek ga ik uittypen en analyseren voor mijn onderzoek. Wat wij hier bespreken is vertrouwelijk. Dit houdt in dat wat wij hier bespreken tussen jou en mij blijft. Om dit te kunnen waarborgen zullen tijdens de uitwerking van ons gesprek alle namen van personen, plaatsen en instellingen worden geanonimiseerd, zodat niemand weet wie wat zei en over wie het interview gaat. Na afronding van mijn onderzoek zullen de geluidsopnames verwijderd worden. Ik heb voor het opnemen wel jouw toestemming nodig, zou je dit formulier willen tekenen? En wil je hierbij aangeven of je het goed vindt dat de hogeschool eventueel de geanonimiseerde uitwerking van ons gesprek voor verder onderzoek gebruikt?
<i>Procedure:</i>	Wanneer ik alle interviews heb afgenomen zal ik de kernpunten hieruit analyseren en met elkaar vergelijken. De uitkomsten hiervan zullen worden beschreven in mijn onderzoeksverslag. Wanneer dit af is zal ik het naar je toe sturen als je daar interesse in hebt. Ons gesprek zal ongeveer een uur duren. Wanneer iets niet duidelijk is of als je vragen hebt mag je dit altijd aangeven.
Interview	
<i>Toestemming:</i>	Respondent nummer ... geef je toestemming om dit gesprek op nemen? Graag duidelijk 'ja' zeggen.
<i>Persoonsgegevens:</i>	Wat is je leeftijd? Wat is je hoogst genoten opleiding?
<i>Jeugdzorg:</i>	– Hoe ben je in aanraking gekomen met het krijgen van professionele begeleiding? – Hoe oud was je toen?

	– Hoe lang heb je ongeveer jeugdzorg ontvangen? – Welke vorm(en) van begeleiding heb je gehad? – Hoe heeft deze begeleiding invloed gehad op jouw leven? – Heeft jouw traject in de jeugdzorg ervoor gezorgd dat je bepaalde keuzes wel/niet zelf mocht maken? Kan je hier wat meer over vertellen? – Wat betekent het voor jou om zelf regie te hebben? – Bij welke onderdelen in je leven heb je zelfregie nodig?
<i>Mindmap zelfregie:</i>	Voor de volgende vraag wil ik je vragen om een mindmap te maken. Bij het maken van een mindmap zet je in het midden van het blad een woord, in dit geval 'zelfregie'. Vervolgens schrijf je, of teken je, op dit blaadje alles wat in je opkomt met betrekking tot het woord 'zelfregie'. Voordat je dit gaat opschrijven zal ik nogmaals een aantal dingen noemen waaraan je kan denken bij zelfregie: aan hoe je zelf vorm geeft aan je leven; wie hebben hier invloed op, hoe maak je keuzes en hoe ga je met problemen om. Waar denk jij aan bij zelfregie in jouw leven op dit moment. Zou je hier een mindmap van willen maken? Bij de woorden of tekeningen die staan in de mindmap de volgende vragen stellen: - Kan je iets vertellen over wat je hebt opgeschreven? - Wat betekent het voor jou? - Hoe spelen deze onderdelen een rol in jouw leven? - Welke personen spelen hierbij een rol? - Met welke onderdelen in je mindmap kan je makkelijk omgaan in je dagelijks leven? - Met welke onderdelen in je mindmap heb je moeite in je dagelijks leven? - Wat zou jou hierbij kunnen helpen? - Welke ervaring heb je met professionals betreffende deze onderdelen? (1 negatieve ervaring, 1 positieve ervaring) - Hoe zou je willen dat een professional zou handelen betreffende deze onderdelen? - Op welke manier mag een professional jou steunen? - Wat kan een professional beter niet doen?

<i>Overige vragen:</i>	- Wat heb jij nodig om beslissingen te kunnen maken in je leven? Denk hierbij aan je sociale netwerk, aan professionals en aan wat jij als persoon nodig hebt. - Hoe kan jij gemotiveerd worden om het beste uit jezelf te halen? - Heb je tips voor toekomstige professionals die gaan werken in de jeugdzorg?
Afsluiting	
<i>Afronding gesprek:</i>	Dit waren mijn vragen. Dankjewel voor je tijd en voor alles wat je met me gedeeld hebt. Zou je nog iets willen toevoegen aan ons gesprek? Hoe heb je ons gesprek ervaren? Wil je dat ik mijn onderzoeksverslag naar je toe stuur? Mochten je nog vragen of opmerkingen hebben dan mag je me altijd mailen! Dan wil ik bij deze ons gesprek afsluiten, dankjewel.

Bijlage 2 'Blanco versie contract respondent'

Toestemmingsverklaring geluidsopnamen

Naam geïnterviewde:.....

☐ Ik ben 18 jaar of ouder en tekenbevoegd

☐ Ik ben jonger dan 18 jaar en/of niet tekenbevoegd

Naam wettelijk vertegenwoordiger:

.....

En

Student van Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN)

Naam:

Adres:

Komen overeen dat :

- Student van de HAN eenmalig een geluidsopname mag maken van.....
- De opname is gemaakt met toestemming van de geïnterviewde / diens wettelijk vertegenwoordiger.
- Student het beeldmateriaal niet openbaar zal maken en uitsluitend zal gebruiken voor interne studiedoeleinden.
- De HAN geen kopie zal maken van de opname.
- De student aansprakelijk is bij onjuist gebruik van het beeldmateriaal.
- De geïnterviewde toestemming verleent voor het maken van deze geluidsopname.
De geïnterviewde geeft wel/geen toestemming dat de HAN de geanonimiseerde uitwerking van de geluidsopname voor verder onderzoek mag worden gebruikt

Geef hieronder aan wat van toepassing is:

- ☐ De geïnterviewde verleent toestemming om de opname achter te laten op de HAN voor een duur van 5 jaar.
- ☐ De student bewaart de opname voor een duur van minimaal 5 jaar en verleent de HAN toestemming voor het opvragen ervan indien nodig.

Uit dit contract vloeien geen verplichtingen voort, behalve deze expliciet hierboven vermeld.

Plaats en datum.....

Handtekening geïnterviewde /
wettelijk vertegenwoordiger

Handtekening student HAN

.....

.....

[illegible]

The screenshot shows a Microsoft Excel spreadsheet titled "codeerformat.xlsx". The spreadsheet is organized into three main columns, each representing a different coding category: "codering van het WAT", "codering van het WIE", and "codering van het HOE". Each of these columns contains a list of 26 sub-categories, labeled A through Z. Below these lists are rows of checkboxes, some of which are marked with a "1", indicating that a specific code has been assigned to a particular item. The spreadsheet is displayed in a standard Excel interface, with a ribbon at the top showing various tabs like "Bestand", "Start", "Invoegen", etc. The taskbar at the bottom shows the Windows operating system and several open applications.

Bijlage 4 'Patronensets'

Hoofdvraag: Hoe moeten professionals volgens jongvolwassenen handelen om zelfregie bij jongvolwassenen te versterken?

Deelvraag 1: Wat betekent het voor jongvolwassenen om zelfregie te hebben?

Set 1:

Zelfregie x ik x betekenis gevend

Set 2:

Zelfregie x ik x zelf

Set 3:

Zelfregie x ik x positief vs negatief

Set 4:

Zelfregie x ik x invloed hebbend

Set 5:

Beslissingen x ik x betekenis gevend

Set 6:

Beslissingen x ik x invloed hebbend

Set 7:

Keuzes x ik x betekenis gevend

Set 8:

Keuzes x ik x invloed hebbend

Deelvraag 2: Wat hebben jongvolwassenen volgens hen nodig voordat zij tot het maken van keuzes in hun leven kunnen komen?

Set 1:

Keuzes x ik x betekenis gevend

Set 2:

Keuzes x ik x behoeften

Set 3:

Keuzes x ik x invloed hebbend

Set 4:

Keuzes x ik x zelf

Set 5:

Beslissingen x ik x betekenis gevend

Set 6:

Beslissingen x ik x invloed hebbend

Set 7:

Beslissingen x ik x behoeften

Set 8:

Beslissingen x ik x zelf

Deelvraag 3: Waardoor voelen jongvolwassenen zich gemotiveerd om het beste uit henzelf te halen?

Set 1:

Motivatie x ik x positief vs negatief

Set 2:

Motivatie x ik x bevorderend

Set 3:

Motivatie x ik x zelf

Set 4:

Motivatie x ik x advies do's vs advies don'ts

Set 5:

Uitdaging x ik x bevorderend

Set 6:

Uitdaging x ik x zelf

Set 7:

Uitdaging x ik x positief vs negatief

Set 8:

Beloning x ik x bevorderend

Set 9:

Beloning x ik x zelf

Set 10:

Beloning x ik x positief vs negatief

Deelvraag 4: Op welke manier willen jongvolwassenen geholpen worden door een professional bij problemen in hun leven?

Set 1:

Begeleiding x professionals x behoeften

Set 2:

Begeleiding x professionals x advies do's vs advies don'ts

Set 3:

Begeleiding x professionals x positief vs negatief

Set 4:

Methodieken x professionals x behoeften

Set 5:

Methodieken x professionals x advies do's vs advies don'ts

Set 6:

Contact x professionals x positief vs negatief

Set 7:

Contact x professionals x behoeften

Set 8:

Contact x professionals x advies do's vs advies don'ts

Set 9:

Tips x professionals x positief vs negatief

Set 10:

Tips x professionals x behoeften

Set 11:

Tips x professionals x advies do's vs advies don'ts

Deelvraag 5: Hoe kijken jongvolwassenen aan tegen het inzetten van hun eigen sociale netwerk wanneer zij problemen ervaren?

Set 1:

Overleggen x sociaal netwerk x invloed hebbend

Set 2:

Overleggen x sociaal netwerk x samen

Set 3:

Overleggen x sociaal netwerk x zelf

Set 4:

Overleggen x sociaal netwerk x positief vs negatief

Set 5:

Mening ander x sociaal netwerk x invloed hebbend

Set 6:

Mening ander x sociaal netwerk x positief vs negatief

Set 7:

Contact x sociaal netwerk x invloed hebbend

Set 8:

Contact x sociaal netwerk x positief vs negatief